

Fokusové skupiny s pedagógmi ZŠ a SŠ

Hodnotiaca správa- Zuzana Labašová

Počet fokusových skupín: 5 (pedagógovia ZŠ západ, pedagógovia SŠ západ, pedagógovia SŠ východ, pedagógovia ZŠ stred, pedagógovia SŠ stred)

Na základe účasti na fokusových skupinách v troch malých mestách na západnom, strednom a východnom Slovensku, kde sme počas 90- minútových fokusových skupín zisťovali aktuálny a skutočný stav výučby globálneho vzdelávania sme získali reálnejší pohľad na praktickú aplikáciu národnej stratégie pre globálne vzdelávanie a prierezovej témy globálne vzdelávanie, ktorá je týmto dokumentom vo výučbe zakotvená. Keďže je však národná stratégia už niekoľko rokov neplatná, zaujímalo nás, či obsahy globálneho vzdelávania sú naďalej obsiahnuté vo vyučovacom procese na základných a stredných školách a akým spôsobom a metódami sa odovzdávajú.

Fokusových skupín sa zúčastnilo spolu 20 učiteliek a učiteľov zo základných a stredných škôl. Zastúpenie na fokusových skupinách mali jednak štátne školy, ale tiež cirkevné (evanjelické aj katolícke, základné aj stredné) školy. Respondenti sa odlišovali aj veľkosťou školy, na ktorej učili. Mali sme zastúpené školy s rodinnou atmosférou a malým počtom žiakov sídliace v rodinnom dome, až po veľké školy pre viac než 500 žiakov. Vo výskumnej vzorke boli taktiež zastúpené rôzne formy stredných škôl od bilingválnych gymnázií, cez 8-ročné a 4-ročné gymnáziá až po odborné učilištia a špeciálne školy pre žiakov so znevýhodnením.

Čo je globálne vzdelávanie?

Pre väčšinu zúčastnených pedagógov bol pojem „globálne vzdelávanie“ neznámy, nevedeli čo obsahuje a čo si majú pod ním predstaviť. S týmto pojmom sa nestretli v školskom vzdelávacom programe ani v prierezových témach, neboli o ňom informovaní z strany vedenia školy, väčšina z nich sa nezúčastnila žiadneho školenia na túto tému. Niektoré zo zúčastnených pedagogičiek si tento výraz vyhľadali po prvý krát, keď boli oslovené na účasť do fokusovej skupiny. Výnimku tvorili 2 pedagogičky, ktoré pojem poznali vďaka tomu, že boli na školení globálneho vzdelávania, ktoré organizovala regionálna pobočka MPC. Tá im poskytla aj metodické príručky neziskových organizácií, ktoré sa tejto téme venujú. Pojem globálne vzdelávanie si pedagógovia zamieňali s globalizáciou, príp. nevedeli obsiahnuť témy a oblasti, ktoré takéto vzdelávanie zahŕňa. Často vnímali globálne vzdelávanie ako tematické dni na akékoľvek témy, prípadne si ho zamieňali s osobnostným rozvojom žiakov. *„Celkovo pojem globálne vzdelávanie sa veľmi často neobjavuje, aspoň teda na našej škole. Ja som si teraz musela preštudovať na internete že o čo ide.“* Na školách sa namiesto toho stretávajú s dielčimi prierezovými témami ako environmentálna výchova, ľudské práva, práva detí, multikultúrna výchova...

Inovativnosť

Z hľadiska inovativnosti výučby a metód odovzdávania vedomostí, ide o čisto individuálnu záležitosť každého pedagóga. Podľa vyjadrení zúčastnených pedagógov inovativnosť výučby nesúvisí s vekom či množstvom odpracovaných rokov učiteľov, ale s jej/jeho osobnostným nastavením. V niektorých prípadoch pedagógovia poukazovali na nedostatok priestoru vo výučbe na inovatívne metódy, príp. absenciu podpory vedenia. Niektorí pedagógovia sa zastávali klasických foriem výučby, nakoľko sa pri nich žiaci viac naučia, a budú lepšie pripravení na monitor či iné výkonové testy. *„Pri klasickom štýle výučby sa žiaci viac naučia, ako keď to robia hravým štýlom. Aj keď to deti viac baví.“* *„Máme učiteľov, ktorí*

sú proti všetkým inováciám vo výučbe, iba krieda, príklady, žiadne projektory, žiadne experimenty, proste buď vieš, alebo nevieš“

Žiaci, na druhej strane, prijímajú inovácie vo výučbe veľmi pozitívne, sú motivovaní, aktívni a radi sa zapájajú. hodnotia to ako príjemnejšie, alebo to dokonca ani neoznačujú ako učenie, ale skôr hru. *„Keď sa žiaci učia inou formou, je to pre nich nové a zaujímavejšie. Sami povedia, že sa im to páčilo. Oni to nazývajú, že sa hrajú, ale vlastne sa len učia inou formou.“* Oceňujú akékoľvek kreatívne formy učenia, akékoľvek interaktívne, nové metódy vnímajú ako pozitívnu zmenu. Radi sa rozprávajú, diskutujú na rôzne témy. Avšak podľa hodnotenia učiteľov, žiaci vo vyšších ročníkoch už zmenu metód neoceňujú, mladší žiaci sa nadchnú oveľa viac.

Predstava o inovatívnosti vo výučbe bola medzi učiteľmi veľmi rôznorodá. Ako inovatívne pomenovávali napr. duálne vzdelávanie, účasť v rôznych medzinárodných projektoch, využívanie rôznych výukových platforiem (napr. Planéta vedomostí, Fenomény sveta), organizovanie výchovných koncertov, exkurzií a špeciálnych dní (napr. Deň Zeme, Deň Vody, Deň Jablka), zavádzanie napr. separácie odpadu na školách, alebo nové prístroje a materiálne zabezpečenie na odborných školách.

Vo všeobecnosti inovácie vnímali ako posun výučby smerom k väčšej praktickosti.

Malá vs. Veľká škola

Z výpovedí pedagógov bolo cítiť a počuť pomerne veľké rozdiely v závislosti od toho, či išlo o veľkú, alebo malú školu. Pedagogičky z malých škôl častejšie spomínali, že hodnotové témy a aktuálne dianie vo svete premietajú do svojej výučby, so žiakmi diskutujú a riešia konflikty, otvárajú témy medziludských vzťahov. Je to dané predovšetkým rodinnejšou atmosférou, všetci sa tam navzájom viac poznajú a kolektív učiteľov je viac prepojený. *„U nás sa nič neschová, všetko sa rieši a prípadné konflikty nám pomáhajú formovať charakter žiakov“* Učitelia navzájom vedia viac o tom, čo kto učí, nesedia každý vo svojom kabinete.

Štátna vs. Cirkevná škola

Rozdiely vo vnímaní globálneho vzdelávania a v prístupe jeho odovzdávania žiakom boli citelné aj na cirkevných školách. Cirkevné školy navštevujú prevažne žiaci z kresťanského prostredia, vedení k pomoci iným. Kresťanské zásady, kresťanská vierouka sa prejavuje vo všetkých predmetoch. Pomoc v misijných oblastiach, podpory charitatívnych projektov sú hlavné témy, ktoré učitelia na týchto školách v súvislosti s globálnym vzdelávaním spomínali. Tu je vyzdvihovaný najmä kresťanský duch a hodnoty pomáhania bližnému. Hlavný, možno aj jediný dôraz bol kladený na misijnú a charitatívnu činnosť. Medzi spomínané aktivity v súvislosti s globálnym vzdelávaním odznali spolupráce s cirkevnými organizáciami venujúcimi sa misiám, diskusie s misionármi, blokové vyučovanie o misionárstve v Keni, kresťanské charity, zbierky oblečenia a potravín pre charity, finančné zbierky na školu v Afrike, triedna *„adopcia černoška v Benine“*, učenie sa motlitby *Otče náš* po swahilsky. Takéto oblasti nezazneli na žiadnej štátnej škole, ale objavili sa vo výpovediach všetkých učiteľov z cirkevných škôl. To naznačuje, že cirkevné školy môžu mať pomerne odlišný prístup k uchopeniu globálneho vzdelávania. Podľa výpovedí pedagóga ide teda skôr o pastoračiu a vzdelávanie o rozvojovej pomoci, ako o globálne vzdelávanie v celej jeho komplexnosti.

Výchova vs. Vzdelávanie

Učitelia vnímali témy globálneho vzdelávania ako súčasť skôr výchovného ako vzdelávacieho procesu. Akoby tieto dve zložky bojovali o svoje zastúpenie na vyučovaní. Na jednej strane vnímali vzdelávací proces- teda to, čo je testované, hodnotené, dané v osnovách a potom to ostatné, do ktorého spadali témy ako ochrana životného prostredia,

ľudské práva a iné témy GV, ale aj finančná gramotnosť, protidrogová výchova, besedy s lesníkmi a cestovateľmi, atď. „*Ja by som celú tú globálnu dimenziu nezaradila ako vyučovanie, ale skôr ako výchova. To vyučovanie, to sú tie naše odborné veci, čo máme predpísané osnovami, ale toto by som zaradila skôr do výchovy. Lebo aj keď sa o tej výchove veľmi nehovorí, to tak popri vyučovaní ide jedno s druhým.*“

Na jednej strane túto dimenziu vnímajú ako dôležitú, ba až kľúčovú („*Ľudskosť je dôležitejšia ako fakty, s mládežou sa treba rozprávať, do škôl by sa mal vrátiť dialóg*“), na druhej strane sa im zdá, že tieto témy a celkovo výchovný proces im zaberie príliš veľa z ich vyučovania a oni potom nestihnú odučiť to, čo majú dané osnovami. „*My máme tak napchaté osnovy, že keď prinášam takéto témy, tak je to na úkor toho, čo treba učiť.*“ A keďže niektoré vedomosti je skutočne nutné si osvojiť, nie je dost' priestoru na diskusie a „výchovu“ aj fakty, vedomosti a predpísané učivo. („*My na tých hodinách niekedy viac vychovávame ako vzdelávame. Viete, sú hodiny kedy z učiva nepreberiete nič a riešite len tieto veci.*“) Akoby nešlo o zlučiteľné oblasti, ktoré sa dajú pokryť na jednej hodine či v rámci jedného predmetu, ale buď sa venujeme učivu a vedomostiam a výchovu a formovanie charakteru dávame bokom, alebo vedieme deti k hodnotám, ale kvôli tomu zanedbávame učivo, ktoré je prvoradé.

Škola vs. Rodina, spoločnosť

Učítelia často vnímajú, že v oblasti tém globálneho vzdelávania (ľudské práva, ochrana životného prostredia, multikultúrna výchova) ale aj všeobecnejšie vo výchove k hodnotám supľujú rodinu. Predpokladajú že základné hodnoty ako ľudskosť, zodpovednosť za svoje konanie, empatia, slušnosť, ochota pomôcť by si mali mladí ľudia osvojiť v rodinách a nemali by byť súčasťou vzdelávacieho procesu ani náplňou ich práce. „*My kompenzujeme niečo, čo si mali z rodín doniesť*“. Učítelia majú pocit, že žiakom chýbajú hodnotové základy z rodiny a tiež sa im často nechce na tieto témy diskutovať. Majú pocit, že v rodinách zlyhávajú základné prvky, ako komunikácia. Deti nemajú z rodiny základné návyky a názorovo a hodnotovo zrkadlia v škole to, čo počujú a pozorujú doma.

Pokiaľ však na škole či na konkrétnej hodine vedú žiakov aj k výchove k hodnotám, narážajú často buď na absenciu takéhoto vedenia v rodinách, alebo na vedenie v rodinách, ktoré smeruje proti hodnotám vštepovaným na školách. Učítelia vnímajú, že musia u žiakov kompenzovať nedostatok výchovy v rodinách, čo je pre nich veľmi silná bariéra. Taktiež vnímajú, že hodnoty žiaci získavajú nielen z rodiny, ale aj z médií a od kamarátov a preto je snaha učiteľov formovať charakter mladých ľudí veľmi nevd'áchná a frustrujúca, lebo často je v ostrom kontraste s tým, čo nasávajú z iných kanálov- „*Ich názory a hodnoty sú závislé od médií, rodiny, od toho, čo počujú od kamarátov*“. Taktiež cítia frustráciu z toho, že oni ich vedú k istým hodnotám, ale širšia spoločnosť, okolie modelujú týmto deťom úplne opačné hodnoty a správanie a preto je vedenie učiteľov marené silnejším vplyvom spoločnosti.

Medzi tie najproblematickejšie témy patrí „*rómska otázka*“, migrácia, extrémizmus, ale aj separácia odpadu a ochrana životného prostredia.

Učítelia vs. žiaci

Prekvapivo sa vo väčšine fokusových skupín objavila informácia, že témy globálneho vzdelávania prinášajú často skôr žiaci než učítelia. Reagujú tak na dianie okolo seba, sú zvedaví, chcú poznať názor učiteľa na dané témy, zaujímajú sa o dianie okolo seba a informácie z iných kanálov prinášajú do tried a na hodiny. Témy GV vyvstávajú ako reakcia na osobné životy, udalosti a komentáre. Preto sa o témach ľudských práv, ochrane životného prostredia či migrácie rozprávajú skôr na triednických hodinách, kedy sa žiakom naskytne voľnejšia štruktúra hodiny a väčší priestor na voľné diskusie, ako systematicky z iniciatívy učiteľa na hodine venovanej danej téme. V takomto kontexte ide skôr o voľnú

diskusiu a spontánne rozprávanie, než o systematické odovzdávanie vedomostí a hodnôt zo strany učiteľa. Navyiac, často sú žiaci tí, ktorí sú otvorenejší ako samotní učitelia. Pokiaľ takéto témy prinesú žiaci aj na iné ako triednické hodiny, sú zo strany učiteľa vnímané skôr ako snahu žiakov neučiť sa, než ako zvedavosť, ktorá sa dá využiť na odovzdanie nových vedomostí. Učitelia majú pocit, že ide o zámienky žiakov ako sa vyhnúť nepríjemným povinnostiam a učeniu. „Žiaci veľmi radi rozprávajú na všetky tieto témy, lebo to znamená, že sa neučíme. Oni o všetkom sa chcú baviť.“ „Mnohokrát by sa deti chceli vyjadriť na tieto témy v rámci nejakého predmetu, ale berie sa to tak, že chcú odlákať pozornosť od toho, čo sa majú naučiť.“

Výnimku tvorí téma extrémizmu, ktorá je vedome prepájaná na hodinách dejepisu s minulosťou a aktívne sa na hodinách dejepisu s ňou pracuje. Niektoré školy tiež majú pre žiakov povinné besedy na tému extrémizmu. Na druhej strane, ak sa na iných hodinách vyskytne žiak, ktorý sa stotožňuje s extrémizmom a prejavuje svoj názor, nijak špeciálne sa to nerieši, učiteľka akurát navrhne iný pohľad na vec.

Žiaci iniciatívne prichádzajú aj s návrhmi na zapojenie sa do rôznych zbierok a projektov, napr. Deň Narcisov, zbierka šatstva pre chudobných, dobrovoľnícka oprava hradu, ale podľa slov učiteľov často nechápu súvislosti a prepojenie na ich vlastné životy.

„Keď sa dá študentov voľná ruka, oni vedia také perfektné veci pripraviť“

Učitelia sa na druhej strane často ťažkým témam ako extrémizmus, migrácia vyhýbajú. Sú to pre nich ťažké témy, aktuálne nabité silnými emóciami v spoločnosti a preto sa do nich učitelia nie veľmi radi púšťajú. Majú pocit že nie sú na takéto diskusie dostatočne zdatní ani pripravení vo svojom profesionálnom výcviku a preto si radšej volia menej kontroverzné témy na výučbu, ako sú environmentálne témy a ľudské práva. „Napríklad migrácia- to je taká ožehavá téma, ktorej sa môžu učitelia báť do toho istého.“ „Ja osobne som koordinátorka ľudských práv na škole, ale nepostavila by som sa pred stredoškolákov a nehovorila by som s nimi o téme extrémizmu. Netrúfla by som si na to, lebo ešte sama si to zoradujem v hlave. Nevieť či by sa diskusia nepohla iným smerom.“ Témy ako extrémizmus či migrácia majú v spoločnosti silný emočný náboj a učitelia sa boja k týmto témam zaujať stanovisko či vyjadriť svoj názor: „Viete aká je situácia u nás. Ako sa k tomu stavia politická garnitúra, naozaj učitelia akoby mali strach vyjadriť to svoje osobné. Musí to byť vždy v súlade s ústavou SR.“

Základné vs. Stredné školy

Ak by sme sa pozreli na výpovede učiteľov základných a stredných škôl, zistili by sme, že učitelia základných škôl majú pocit väčšej slobody integrovať tieto témy do výučby, nakoľko majú pocit, že je voľnejšia a je v nej viac priestoru na „výchovné“ aspekty. Na druhej strane stredné školy sú viac sústredené na prípravu na maturitu či špecializáciu, na ktorú sú zamerané, a teda nemajú dostatok priestoru na pridávanie „okrajových“ tém. Učitelia na základných školách majú tiež podľa ich slov oveľa väčšiu možnosť projektového vyučovania, vzdelávacích blokov a špeciálnych dní zameraných na určitú tému, na čo už na stredných školách nie je vytvorený dostatočný čas a priestor. Práve takéto projektové a blokové dni sú vhodným priestorom, kedy sa témam globálneho vzdelávania viac venujú, lebo na bežných hodinách na to nezostáva príliš veľa času, pokiaľ chcú prebrať všetko predpísané učivo. Vo svojej podstate sa však boria s veľmi podobnými problémami.

Metódy výučby GV

Ako už bolo spomenuté vyššie, témy globálneho vzdelávania vyvstávajú často spontánne a z iniciatívy žiakov, prípadne na triednických hodinách a hodinách ako etika či občianska náuka. Medzi najčastejšie metódy učiteľia oboch úrovní spomínali diskusie, debaty

a rozhovory, pričom poznamenali, že diskutovať s deťmi je často náročné, keďže nemajú dostatočne vybudovaný kognitívny základ. Ak v triede prebieha diskusia, často prebieha iba medzi učiteľom a 5-6 žiakmi, pričom ostatní sú ticho a treba ich vyvolávať.

Témy globálneho vzdelávania sú tiež často obsahom výchovných koncertov, besied s odborníkmi či exkurzií (múzeum SNP, Banská Bystrica, Dukla, Osvienčim) a celoškolských aktivít (Deň Zeme, Deň vody...). Medzi spomínanými metódami boli aj tematické nástenky na chodbe školy či dotazníky na tieto témy v rámci triednických hodín.

Učitelia tiež pri týchto témach radi využívajú audiovizuálne pomôcky, dokumentárne filmy, TED prednášky na internete.

Prekvapivé bolo, že v žiadnej skupine sa nespomínali medzi používanými metódami interaktívne workshopy, rolové hry, simulačné hry a iné „nediskusné“ techniky.

Realita GV na školách

Učitelia na školách vnímajú, že témy ako ľudské práva či enviro témy sú zo strany vedenia a inšpekcie pretláčané. Cítia sa byť v pozícii, že je to niečo, čo treba učiť, čo sa vyžaduje, lebo takéto aktivity zvyšujú rating školy a pri pravidelných inšpekciách je to kontrolované. Chápu to ako prierezové témy, ktoré sa musia ocitnúť v tematických plánoch predmetov a musia byť odučené. *„Vedenie školy veľmi chce aktivity, lebo aj na základe týchto aktivít je škola hodnotená a dostáva body. Píše sa správa o výchovno- vzdelávacej činnosti za každý školský rok a týmto aktivitám je venovaný veľký priestor.“*

Na druhej strane však neprichádzajú príliš často možnosti na vzdelávanie sa v tejto oblasti. Akoby naraz dostali príkazom učiť niečo nové, čo však nikdy odborne neštudovali, čím sa možno ani sami osobne príliš nezaoberali, v čom sa nevyznajú. Očakáva sa od nich, že naraz tieto témy zapracujú do svojich učebných plánov. Podľa slov učiteľov ich vedenie neposiela na školenia zamerané na tieto témy prípadne je im dovolené vzdelávanie iba v ich vlastnej kvalifikácii, kam globálne vzdelávanie so svojou komplexnosťou a multidisciplinárnym charakterom nezapadá. Pri zúčastňovaní sa seminárov je tiež problematické uvoľniť sa z vyučovania. Vedenie nie je vždy tomu naklonené, lebo musí vykrývať absenciu učiteľa suplovaním. Tak sa dostáva učiteľ do náročnej situácie, kedy na jednej strane je tlačенý do učenia tém, ktoré neovláda, na druhej strane nemá príležitosti a čas sa v daných témach zlepšovať. *„Na ŠPU som našla základné informácie o GV, aj nejaké aktivity, z MPC nám nijaké info o školeniach neprišlo. O vzdelávaní v tejto oblasti sme nepočuli. Z vedenia školy nám tiež neponúkajú vzdelávanie, povedia nájdite si.“*

Naviac témy GV nie sú iba doplnením ďalších informácií do výučby, ale ide o komplexné témy, často spoločensky a osobne veľmi emočne nabité, ktoré zasahujú do politického, svetonázorového a hodnotového nastavenia ľudí. Je viac než pravdepodobné, že samotní učitelia sa nachádzajú v celom názorovom spektre na tieto témy a mnohí majú na tieto témy samy nevyjasnené názory. Pritom sa však od nich očakáva, aby žiakom odovzdávali isté konkrétne hodnoty, s ktorými sa často ani nestotožňujú, nie sú o nich presvedčení. Preto niet divu, že mnohí učitelia sa do týchto tém nepúšťajú, neotvárajú ich, prípadne ich sucho odprednášajú a snažia sa im venovať minimálne. Aj v samotných výpovediach odznelo, že to, čo je na papieri v rámci štátneho a školského vzdelávacieho programu je jedna vec, a to čo sa reálne odučí, je druhá vec. To už závisí od jednotlivých učiteľov, od ich ochoty a nadšenia robiť veci nad rámec povinností a nie je možné ovplyvniť „zhora“.

Čo potrebujú učitelia?

Vzhľadom na všetko, čo v správe doteraz odznelo bolo pre mňa pomerne prekvapivé, že po položení otázky, „Čo učitelia potrebujú?“ bola často dlhou pauza, prípade odpovede v štýle

„Nič“, „máme všetko“ až po čase sa začali rojiť nápady, ktoré odzrkadľovali stav, ktorí nám samotní učitelia popisovali.

Ich potreby by sa dali zaradiť do troch základných kategórií, ktoré zaradujem od tých najširších a všeobecných až po individuálne:

- **Učitelia potrebujú uchopenie týchto tém na úrovni celej školy či širšej spoločnosti.** Aby nemali pocit, že sú v tom sami a idú proti všetkým a všetkému, potrebovali by „jasné smerovanie krajiny“ aby tieto témy mali istý jasný celospoločenský, alebo aspoň majoritný konsenzus, o ktorý sa vedia učitelia oprieť. V súčasnosti vnímajú situáciu skôr tak, že politické nálady lietajú „od mantinelu k mantinelu“. Taktiež by privítali, aby témy GV boli viac súčasťou povinného obsahu v predmetoch, aby sa to stalo prioritou vo vzdelávaní, aby cítili podporu vedenia školy a aby celé školské kolektívy boli lepšie informované o tom čo je GV a ako ho zaradiť do výučby. Taktiež im chýba čas a sloboda na zaradiť tieto témy do výučby, keďže sa cítia byť zviazaní tým, čo treba prebrať. Iní pedagógovia však popierali tento problém a tvrdili, že priestor na tieto témy a aktivity je, pokiaľ v tom učiteľ vidí dôležitosť a chce sa im venovať, možnosť si nájde.
- **Učitelia potrebujú pomoc a podporu pri individuálnom osvojovaní si zručností a vedomostí potrebných na kvalitnú výučbu globálneho vzdelávania.** Momentálne sú v tejto téme odkázaní sami na seba, prípadne na materiály, ktoré škola v priebehu rokov na tieto témy nazhromaždila. Radi by sa v tejto oblasti rozvíjali, učili sa nové aktivity a zručnosti. „*My si myslíme že to robíme dobre, ale možno by nás niekto naučil novým spôsobom. My sa snažíme, ale to je všetko len na našom chcení. Pomohli by nejaké super tréningy, pomohlo by vzdelávanie, interaktívne metódy*“. Tematické pokrytie je podľa nich dostatočné, ale potrebovali by tréning v tom, ako zapracovať tieto témy do jednotlivých predmetov. Nevedia si predstaviť, ako by mohli témy globálneho vzdelávania byť prítomné v matematike či chémii, slovenskom jazyku či fyzike. „*Stačí tej časovej dotácie, ale chcelo by to vyššiu úroveň. Aby sme aj my na to boli lepšie vyškolení aj aby sme mali viac pomôcok*“. Aby bola príprava pedagógov systematickejšia, je treba na tieto témy pripravovať už budúcich učiteľov na vysokých školách. Im samým sa v pedagogickej príprave nič podobné nedostalo, lepšie pripravení neprichádzajú ani noví absolventi pedagogických vysokých škôl, ktorí začínajú učiť na školách.
- **Učitelia potrebujú pomoc expertov pri lektorovaní, poskytovaní materiálov aj ukážky aktivít** „*Mne chýba, aby mi niekto zhora zaslal odborníkov na tieto témy. Priniesli by pre nás niečo nové, a nejaké postupy, aby to bolo aj pre deti atraktívnejšie.*“ Učitelia by chceli, aby prišli experti na dané témy do škôl a odovzdali by témy globálneho vzdelávania žiakom namiesto nich. Výhodou je nielen vyššia expertíza v danej oblasti, ale aj fakt, že príde niekto „zvonku“, ktorý má na žiakov oveľa silnejší dopad, ako učiteľ, ktorý ich učí pravidelne. „*Keď príde niekto zvonku, deti to žerú, aj keď my sme im to isté vraveli.*“ Zároveň by sa aj samotní učitelia naučili nové aktivity, spôsoby výučby, prístupy a dostali by sa k novým materiálom. Učitelia majú tiež pocit, že je celá záťaž prípravy takýchto tém je na ich vlastných pleciach a materiály si musia pracne vyhľadávať a pripravovať vo svojom voľnom čase. „*My si len sami pomáhame. Ja si to musím sama nájsť, vytlačiť, nastrihať, pomohli by nám veci ohľadne materiálov a možno by nám navrhli niečo, čo my nevieme do toho vložiť. Ale už viac časovo navyšovať určite nie, lebo potom nemáme čas učiť to čo treba.*“ Keďže učebnice väčšinou globálny rozmer neobsahujú, alebo nie v dostatočnej miere, veľmi by im pomohlo, ak by mali k dispozícii metodické príručky plné aktivít a materiálov na rôzne témy GV, ak by mali súbor audiovizuálnych materiálov- dokumentárnych filmov, inšpiratívnych prednášok. Chýbajú im materiály, podklady, nepoznajú zdroje, kde

by našli inšpirácie a všetko musia sami pracne vyhľadávať cez google. Jednou výnimkou bola bilingválna stredná škola, ktorá pri výučbe využíva zahraničné učebnice. Tie už obsahujú globálny rozmer a sú zamerané na rozvoj kritického myslenia a teda učitelia nemajú potrebu hľadať vhodné aktivity inde.

Pomohlo by im, keby im niekto ponúkol školenia v danej oblasti, aby neziskové organizácie poslali ponuky do škôl na lektorovanie aktivít aj školenie učiteľov a celých školských kolektívov, prípadne aby triedy a učitelia mali možnosť opustiť brány školy a zažili si aktivity mimo školy, ktoré by viedol niekto iný. Učitelia majú záujem o nápady, ako podchytiť vnútornú motiváciu žiakov, chceli by spoznať ako žiakom vstúpiť nové vedomosti nenásilnou a zaujímavou formou, cez ich vlastnú skúsenosť.

Naplnenie týchto potrieb očakávajú zvonka. Neveria, že by tieto potreby naplnila reforma školstva. K akejkoľvek reforme sú skeptickí a nedôverčiví, keďže tie doterajšie boli nedotiahnuté a nič neriešili.

Čo potrebujú žiaci?

Ak obrátíme pozornosť učiteľov na ich žiakov, majú pocit, že tí sa potrebujú najviac rozvíjať v samostatnom myslení a argumentácii. Mali by tiež byť viac informovaní o tom, čo sa deje vo svete a mali by si cibriť kritické myslenie. Taktiež by sa však u nich mali rozvíjať aj morálne hodnoty a v výučbe by sa mali viac rozprávať, namiesto počúvania. K tomu by bolo však potreba kvalitných učiteľov a osobnejší prístup učiteľov voči žiakom. Do školského prostredia by sa mal vrátiť dialóg ako nástroj učenia ako aj komunikácia ako taká. Ak žiaci sú budúcimi voličmi tohto štátu, potom by malo byť úlohou školy viesť ich k aktívnemu občianstvu.

Záverečné hodnotenie

Globálnemu vzdelávaniu sa venujem 10 rokov a prítomnosť na fokusových skupinách bola pre mňa veľmi obohacujúca. Nahliadla som do kontextu, v ktorom učitelia pracujú- kombinácia nedostatku času, tlaku k výkonom, absencie podpory zo strany vedenia a nedostatku príležitostí v tejto téme sa vzdelávať môže vytvárať veľmi frustrujúce podmienky na prácu a nutne vedie časom k apatii a zjednodušeniu si práce na to najnutnejšie minimum. Napriek tomu bolo od učiteľov cítiť po úvodnom váhaní záujem o tému, bolo cítiť, že dané oblasti vnímajú ako dôležité, vidia v nich zmysel, ich príprave venujú svoj voľný čas a radi by ich odovzdávali žiakom. Bráni im v tom však hneď niekoľko faktorov- nedostatok vlastných zručností, nedostatok času a priestoru na hodinách aj pocit zbytočnosti, keďže sa cítia byť „prevalcovaní“ všeobecným nastavením spoločnosti na čele s politickou špičkou. Veľmi ma prekvapil aj tento rozmer, nakoľko som nepredpokladala tak výrazný dopad spoločenského diania na mentálne nastavenie učiteľov. Keďže však globálne vzdelávanie má silný svetonázorový a spoločenský rozmer, naplno som si uvedomila aké ťažké je pre učiteľov presadzovať hodnoty, postoje a názory, ktoré často nie sú v súlade s hodnotami okolia. Nakoľko všetky fokusové skupiny prebiehali v malých mestách, tento tlak na prispôbenie sa okolitému spoločenskému nastaveniu musel byť pre učiteľov ešte o niečo silnejší. Z rozhovorov usudzujem, že učitelia samy v týchto témach tápajú, nemajú vyhranený názor a o to ťažšie, ba až nemožné, je pre nich odovzdávať tieto postoje žiakom. Sami sa cítia v takýchto situáciách neisto čo je v pozícii autority extrémne náročné.

Fakt, že učitelia nevedia, kde hľadať materiály na výučbu GV a nemajú dostupné metodické príručky mi prišla veľmi absurdná nakoľko na Slovensku už vzniklo obrovské množstvo metodických príručiek, kníh, materiálov a audiovizuálnych učebných pomôcok na podporu výučby globálneho vzdelávania. Jediné čo chýba je efektívna komunikácia medzi neziskovými organizáciami, školami, metodickými centrami a inými vzdelávacími inštitúciami. Je v záujme všetkých zainteresovaných, aby učitelia, ktorí učili témy globálneho vzdelávania, boli v tejto oblasti vyškolení, motivovaní a mali dostatok podkladov a materiálov pre kvalitnú výučbu. Jediné čo treba urobiť je presiet'ovať školy s existujúcimi expertami a materiálmi a poskytnúť im čas a motivovať ich k zvýšeniu kvality v tejto oblasti. Nevyžadovalo by to ani príliš veľa financií, iba lepšiu komunikáciu a ochotu zo strany ministerstva školstva, ŠPÚ a MPC. Zo strany neziskových organizácií tiež treba zintenzívniť informovanie škôl o možných školeniach, tréningoch a možných aktivitách a projektoch na školách ako aj distribúciu materiálov, ktoré majú k dispozícii. Bolo pre mňa zarážajúce, že ani školy zapojené do projektov ako Zelená škola či Eko alarm nemajú vyššie povedomie o GV. Na strane škôl vidím možný posun v lepšej komunikácii vedenia s učiteľmi, v informovanosti ohľadne možných školení a tréningov, lebo tieto informácie na školy zo strany neziskových organizácií putujú, len sa často nedostanú do tých správnych rúk. Ako výzvu pre expertov v oblasti GV vidím prispôsobenie obsahu GV pre žiakov a učiteľov špeciálnych škôl, o ktorý prejavujú záujem mnohí pedagógovia.

Vo všeobecnosti však vnímam ako pozitívne, že učitelia podľa svojich výpovedí smerujú k inovatívnejšiemu vyučovaniu, vnímajú potrebu vnášať do výučby praktický rozmer a sú ochotní so študentami diskutovať a rozprávať sa. Na druhej strane je smutné, že s témami GV prichádzajú často žiaci a nie učitelia a ich snaha o otvorenie týchto tém sa stretáva s podozrením, že sa iba chcú „uliat“ z „naozajstného“ vyučovania. Vnímam to ako bazálne nepochopenie potrieb žiakov, ktorí reflektujú aktuálne dianie vo svete a chcú o ňom diskutovať. V spojitosti so skutočnosťou, že témy GV sú často iba okrajovými diskusnými témami na triednických hodinách vnímam obrovský potenciál a možnosti skutočnej kvalifikovanej výučby tém GV na školách za predpokladu, že kritická masa učiteľov získa kvalitné vzdelanie v oblasti GV a bude môcť erudovane viesť žiakov v ich vlastnej kritickej analýze stavu nášho sveta a v ich hľadaní odpovedí a riešení, na otázky a problémy ktoré naša generácia pomenováva. Takáto kvalifikovaná výučba GV z môjho pohľadu aj na základe účasti na fokusových skupinách vo väčšine slovenských základných a stredných školách absentuje. Na jej pevné ukotvenie na školách však potrebujeme učiteľov a absolventov pedagogických škôl, ktorí sa s touto témou stretávajú kontinuálne už počas štúdia na VŠ a berú ju ako integrálnu súčasť vzdelávacieho procesu, nie ako niečo „navyše“ čo treba podľa nariadení zhora prilepiť k „bežnému vzdelávaciemu obsahu.“

